

Yemen İç Savaşı'nda Birleşmiş Milletler Çatısı Altında Gerçekleştirilen İnsani Yardım Faaliyetleri ve Etkileri

Sedanur Karakoç*

Öz: Yapılması planlanan bu çalışmanın amacı Yemen İç Savaşı'nda yaşanan insani krizi dindirmek için bölgede yer alan insani yardım örgütlerinin yardım faaliyetlerini ve faaliyetlerin etkililiğini Birleşmiş Milletler çatısı altında yer alan insani yardım örgütleri örneği üzerinden ele almaktır. Halihazırda yoksul bir ülke olan Yemen'de Arap Baharı etkisi ile patlak veren iç savaş ve dış müdahaleler sonucunda yaşanan çatışmalar ve abluka ile ortaya çıkan insani kriz için bölgesel ve küresel anlamda pek çok insani yardım örgütü ilk günlerden itibaren bölgede yer almaktadır. Ablukalara rağmen krizin şiddetinin azaltılmasına yönelik insani yardım örgütlerinin verdiği mücadeleler krizin şiddetini azaltılmasına rağmen kesin bir çözüm olamamıştır. Verilen bu mücadeleler ve etkileri OCHA, UNHCR, WHO, WFP gibi BM örgütlerinin raporları ve yardım faaliyetleri özelinde değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İç Savaş, İnsani Yardım, BM, Yemen İç Savaşı, İnsani Yardım Örgütleri

Humanitarian Aid Activities Under the Umbrella of the United Nations in the Yemen Civil War and Their Impact

Abstract: The aim of this study, which is planned to be done, is to examine the aid activities of humanitarian aid organizations in the Yemeni Civil War and the effectiveness of their activities through the example of humanitarian aid organizations under the umbrella of the United Nations. In Yemen, which is already a poor country, many humanitarian organizations, both regional and global, have been in the region since the first days, for the humanitarian crisis that emerged as a result of the conflicts and blockade as a result of the civil war that broke out with the effect of the Arab Spring and foreign interventions. Despite the blockades, the efforts of humanitarian aid organizations to reduce the severity of the crisis, although reducing the severity of the crisis, cannot be a definitive solution. These struggles and their effects are evaluated in terms of the reports and aid activities of UN organizations such as OCHA, UNHCR, UNICEF, WFP.

Keywords: Civil War, Humanitarian Aid, UN, Yemeni Civil War, Humanitarian Aid Organizations

Received/Gönderim 24.04.2022 – Accepted/Kabul 29.05.2022

---

* YL Öğrencisi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, E-mail: sedakarakoc9@gmail.com_ORCID: 0000-0002-7635-2032

Atıf Bilgisi / Citation: Karakoç, S. (2022). Yemen İç Savaşı'nda Birleşmiş Milletler Çatısı Altında Gerçekleştirilen İnsani Yardım Faaliyetleri ve Etkileri. *Journal of Middle East Perspectives* , 1(1): 81-102.

Giriş

Yemen İç Savaşı dış müdahale, Arap Baharı, vekalet savaşı, savaşın nedenleri, savaşın tarafları ve amaçları ya da savaşın önemi özelinde pek çok kez çalışılmış; dış müdahale, yeni savaş anlayışı, terör, mezhepçilik, küreselleşme ve vekalet savaşı kavramları çerçevesinde ele alınarak literatüre önemli katkılar sağlanmıştır. Örneğin Çendek ve Örki (2019) “Arap Baharı Sürecinde Libya, Suriye ve Yemen’de Yaşanan İç Savaşlar: Karşılaştırmalı Bir Çözümleme” adlı makalelerinde Yemen İç Savaşı’nı Arap Baharı özelinde ele alarak Libya ve Suriye İç Savaşları ile karşılaştırmalı bir iç savaş perspektifi sunarken Semin (2017) “Yemen Krizinde Suudi Arabistan ve İran’ın Bölgesel Güç Mücadelesi” adlı makalesinde Yemen İç Savaşı’nı bölgesel güç mücadelesi, dış müdahale, vekalet savaşları, mezhepçilik gibi kavramlar çerçevesinde ele almıştır. Bu ve benzeri çalışmaların tamamında Yemen İç Savaşı’nın genel olarak uluslararası ilişkiler çerçevesinde savaş ve çeşitli savaş kavramları ile ele alınırken insani yardım kavramı çerçevesinde yeterli çalışma olmadığını görmekteyiz. Bu çalışmada iç savaş sonrası Yemen’de yaşanan insani krizde BM çatısı altında yer alan insani yardım kuruluşlarının krizi önlemeye yönelik faaliyetleri ve etkileri ele alınmıştır. Buna göre, literatürde gittikçe daha fazla çalışmaya konu olan insani yardım kavramı ve insani yardım kuruluşlarının etkililiği, yine literatürde farklı kavramlar çerçevesinde sıklıkla ele alınan Yemen İç Savaşı özelinde tartışılarak, savaş ile ortaya çıkan dünyanın en büyük insani krizlerinden biri haline gelen bu krizin önlenmesi için gerçekleştirilen faaliyetler aktarılmıştır. Ayrıca krizin neden çözülemediği ve nasıl çözülebileceğine dair önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmada cevap aranacak sorular “Yemen İç Savaşı’nda insani yardımların durumu nedir? Yemen Krizi’ni önlemek için bölgede hangi insani yardım örgütleri bulunmaktadır? Yemen İç Savaşı’nda gerçekleştirilen insani yardım faaliyetleri yeterli midir? BM çatısı altında yer alan kuruluşlar Yemen’de yaşanan insani krizi önleme çalışmalarının neresindedir?” şeklindedir. Bu sorular doğrultusunda çalışmanın hipotezi, Yemen’de Arap Baharı sonucunda çıkan protestoların bir iç savaşa dönüşmesi ile yaşanan insani krize, insani yardım faaliyetleri ile kesin bir çözüm sağlanamadığıdır. Bu hipotez, BM ve çatısı altında yer alan örgütler başta olmak üzere Yemen krizinde mücadele veren çeşitli insani yardım örgütlerinin çalışmaları ve faaliyet raporları incelenerek yapılan araştırmalar sonucunda belirlenmiştir.

Yemen'in çalışmaya konu olarak seçilmesinin ana nedeni, Arap Baharı ile birlikte diğer ülkelerde ortaya çıkan çatışma ve iç savaşların aksine Yemen'de savaş ile birlikte dünyanın en büyük insani krizinin ortaya çıkması ve tüm çabalara rağmen bu krize çözüm bulunamamasıdır. Bu çalışmada yukarıda ortaya konulan hipotezi çözümlenmek amacıyla izlenecek yol haritası şu şekildedir: Öncelikle iç savaş kavramı ve Yemen İç Savaşı ele alınacaktır. Ardından halihazırda zaten yoksullukla mücadele edilirken Yemen İç Savaşı ile yetersiz beslenme, temiz suya erişim, yerinden edilme, salgın hastalıklar, eğitim, güvenlik, sağlık gibi temel ihtiyaçların karşılanamaz hale gelmesine ve bu noktada BM çatısında altında yer alan insani yardım kuruluşlarının faaliyetlerine yer verilecektir. Son olarak bu faaliyetler değerlendirilerek krizin neden önlenemediği tartışılıp, çözüm için çeşitli öneriler sunulacaktır.

Çalışmada, mümkün olduğunca birincil kaynak kullanılmaya çalışılmıştır. Özellikle 2015 sonrası yazılan makaleler daha çok dikkate alınmış, insani yardım kuruluşlarının faaliyet raporları, internet siteleri ve sosyal medya hesapları ile haber sitelerinin ve gazetelerin internet sayfalarından yararlanılmış ve ilgili araştırmalar incelenmiştir. Çalışmanın ana sorununu oluşturması sebebiyle, iç savaş ve insani yardım kavramlarına yer verilmiştir.

Yaşadığımız yüzyılda özgürlük, hak ve yardım kavramları çok sık karşılaştığımız kavramlar haline gelmiştir. Bu kavramların kökenleri çok eskiye dayansa da özellikle İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşananlar, insan hakları ve insani yardım kavramlarının öne çıkması ve bu kavramlarla ilgili yapılan çalışmaların artması ve son zamanlarda gerek afetler gibi doğal gerekse savaşlar gibi beşerî olaylar neticesinde bu konularda gün geçtikçe artan bir bilinç söz konusudur.

İnsanlar, farklı dönemlerde birtakım afetler veya krizler nedeniyle zorluklar yaşayabilmekte ve hayatta kalabilmek için insani yardıma ihtiyaç duymaktadırlar... İnsani yardım kavramı, din, dil ve ırk gözetmeden gerçekleştirilen bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Kavram, dünyanın herhangi bir yerinde yardıma muhtaç insanlara nereden olduğu fark etmeksizin herhangi bir yerden yardım gelmesini ifade etmektedir (Kızılay, 2020, s. 190).

Son yıllarda insani yardım kavramı hem ulusal hem de uluslararası boyutlarda daha fazla ele alınmaya başlansa da yardımların etki alanları ve etkililiği tartışılmaktadır.

Tarih boyunca savaşlar çeşitli şekiller de karşımıza çıkmıştır. Savaş türlerinden biri olan iç savaşların bir diğer adıyla sivil savaşların sayısı özellikle 1945'ten

sonra giderek artmıştır. İç savaşlar dünyanın farklı bölgelerinde farklı iç dinamikler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Yer aldığı bölge, uluslararası arenada bulunduğu konum ve dünya genelinde yaşanan gelişmeler iç çatışmaların çıkmasında rol oynamaktadır. Bunlara ek olarak yer altı ve yer üstündeki önemli doğal kaynaklar iç çatışmaların destek bulmasında bir diğer önemli nedendir (Raleigh vd., 2010, s. 33).

İç Savaş

Zamanla dönüşüme uğrayan her kavram gibi savaş kavramı da çeşitli tarihi olaylardan etkilenerek günümüze kadar gelmiştir. Farklı disiplinler de önemli bir araştırma konusu olan geleneksel savaş; gelişen teknoloji, dönüşen uluslararası düzen ve değişen güç dengesi ile şekillenerek yeni savaş türleri ile literatürde yer almaktadır. 1990'lı yıllarda Afrika ve Doğu Avrupa'da yaşananlar sonucunda pek çok açıdan geleneksel savaşlardan ayrılan ve her açıdan küreselleşen bir savaş biçimi ortaya çıkmıştır (Kaldor, 2013, s. 2). Kaldor bu geleneksel savaştan ayrılan farklı savaş türünü "yeni savaş" kavramı adıyla literatüre kazandırmıştır. 1990'larda Ruanda ve Bosna; 2000'li yıllara geldiğimiz de Arap Baharı ile yaşanan tüm bu savaşlarda yeni savaş anlayışının tüm özelliklerini görmek mümkündür. Günümüz dünyasında savaşlar genellikle vekalet savaşları ya da iç savaşlar şeklinde gerçekleşmektedir (Çona, 2018, s. 15). Her iki savaş türünde de iki devletin askerleri yerine, ülke içinde farklı etnik, dini ve siyasi görüşlere mensup farklı gruplar savaşmakta ve bu gruplar genellikle dış güçler tarafından çeşitli şekillerde desteklenmektedir. İç savaşlara baktığımızda her ülke için farklı neden ve sonuçlar olsa da iç savaşlar temel olarak ekonomik, siyasi, etnik ve mezhepsel sorunlar ve çeşitli hak ihlalleri gibi demokrasiye aykırı çeşitli olaylar nedeniyle meydana gelmektedir (Harunoğulları, 2021, s. 151). Özellikle Soğuk Savaş sonrası yaşanan iç savaşlar, ulusal sınırları aşarak uluslararası boyutlar kazanmıştır. İç savaşlar temel olarak iç dinamiklere bağlı gözükse de devlet dışı çeşitli aktörlerin rol oynadığını açıkça görürüz. Dış aktörler iç savaşın çıkmasına neden olabileceği gibi çeşitli hegemonik hedefler ile savaş sırasında çatışmanın şiddetini de artırabilirler. Bu nedenle bir iç savaşı, yalnızca bir iç çatışma olarak ele almak yanlış olacaktır. Geleneksel savaşın aksine iç savaşlarda en çok sivil halk zarar görmektedir. Bu yeni savaş anlayışını en iyi tanımlayan savaşlardan biri kuşkusuz Yemen İç Savaşı'dır.

İngilizcede "civil war", Almandada "Bürgerkrieg" ve Türkçede "sivil savaş" olarak adlandırılan iç savaş kavramı bir ülkenin vatandaşları arasındaki savaş olarak tanımlanabilir (Erkiner, 2019, s. 46). İç savaşlara baktığımızda her ülke

için farklı neden ve sonuçlar olsa da iç savaşlar temel olarak ekonomik, siyasi, etnik ve mezhepsel sorunlar ve çeşitli hak ihlalleri gibi demokrasiye aykırı çeşitli olaylar nedeniyle meydana gelmektedir (Harunoğulları, 2021, s. 151).

Farklı etnik, dini veya siyasi görüşe sahip birden fazla örgüt birbirleriyle ya da artık yükümlülüklerini yerine getiremeyen devletle savaşabilirler. Genellikle bu tür savaşlar vekalet savaşlarına dönüşebilmektedir. Afganistan'da, Suriye'de, Libya'da Rusya, İran ve ABD, Yemen'de ise Suudi Arabistan ve İran bu duruma en iyi örneklerdir. Bu savaşların her birinde önce ülke içinde çeşitli nedenler ile ayrılan iki veya daha fazla grup arasında yaşanan çatışmalar zamanla grupların farklı bölgesel ya da küresel güçler gibi dış aktörlerden destek alması ile karmaşık bir hale gelmiş ve iç savaş artık o ülkelerin vatandaşları arasında olmaktan çıkarak içinden çıkılmaz bir durum haline gelmiştir. Günümüzde iç savaşların neredeyse tamamında çeşitli benzer nedenlere bağlı dış müdahaleler söz konusu iken özellikle Ortadoğu coğrafyasında yaşanan iç savaşlarda bir dış müdahalenin söz konusu olmadığını söylemek pek mümkün değildir (Çendek & Örki 2019, s. 46).

1945 yılında başlayan 1990'lara gelindiğinde giderek ivme kazanan ve Marry Kaldor tarafından da 1999 yılında kullanılan bir kavram olan bu yeni savaşların bazı yeni özellikleri mevcuttur. Örneğin, yeni iç savaşlarda yaşanan sivil ölümlerinde bir tırmanış söz konusudur. "20. yüzyılın ilk çeyreğine kadar yaşanan savaşlarda ölenlerin neredeyse %90'ı askerler iken, 20. yüzyılın sonlarına geldiğimizde karşımıza çıkan yeni savaş tablosunda sivil kayıpları %80'lere ulaşmıştır" (Erkiner, 2019, s. 47). Bunun nedeni bu savaşların devletin kendi içinde gerçekleşmesi ve asker ile sivil ayrımı yapmanın zorlaşmasıdır (Münkler, 2010; akt. Erkiner, 2019). Geleneksel savaşa göre çocuk asker sayısı da daha fazladır (Sağiroğlu, 2022, s. 39). İki veya daha fazla devlet arasında yaşanan savaşlarda esirlerin ve sivillerin öldürülmesinin yasak olması gibi belli başlı kesin kurallar vardır. Bu kurallara uyulmadığında hesap sorulabilmektedir. Fakat iç savaşlarda bu kurallar yine geçerli olmasına rağmen bu kurallara uyulmadığını görmekteyiz. Savaşlar günümüzde daha ucuz hale gelmiştir çünkü iç savaşlarda tank, uçak, gemi başta olmak üzere ağır silahlar değil aksine daha ulaşılabilir hafif silahlar kullanılır (Erkiner, 2019, s. 48). İç savaşlar devletler arasındaki savaşlara göre daha uzun sürer. Bunun çeşitli nedenleri vardır. İlki iç savaşlara dış güçlerin taraflardan birini desteklerken başka bir dış gücün de diğer tarafı desteklemesi ile anlaşmazlıklar artar ve savaşlar on yıllarca sürer. İkinci önemli neden ise savaşın ticarileştirilmesidir. İç savaşlarda savaş çoğu zaman olağan hale gelir. Savaşın

aktif olarak sürdürdüğü bölgelerde insan, silah ve uyuşturucu madde kaçakçılığı gibi kaçakçılık türleri hâkim olur. Tüm bunlara ek olarak silah satışı içinde, iç savaşların yaşandığı bölgeler büyük öneme sahiptir. Geleneksel savaşın aksine iç savaş sona erse dahi barışın gelmesi uzun yıllar sürmektedir. Devletler arası savaşlar bittiğinde geçici ya da daimî barış şartları söz konusu olur. Fakat iç savaşlarda etnik temizlik, kitlesel tecavüz gibi ağır suçlar işlenir (Erkiner, 2019, s. 49). Bu durum pek çok savaş da karşımıza çıksa da sistematik ve planlı bir şekilde yapılması ile Bosna Savaşı'nda dikkat çekmektedir (Kaldor, 2013, s. 54). Savaş sona erse de bu katliamlar hafızalardan silinmez ve aynı sınırlar içinde yaşayan bu grupların düşmanlıkları her fırsatta ortaya çıkar ve bir arada yaşamak neredeyse mümkün olmaz. İç savaşlar geleneksel savaşların aksine özelleşmiştir. Eskiden savaşlarda devletlere ait askerler savaşırken yeni savaşlarda çeşitli savaş şirketleri görülmektedir. Bu şirketlere ait askerler finansal kazanımlarını düşünürler ve çeşitli ihlaller ile savaşı korkunç boyutlara taşırlar (Sağiroğlu, 2022, s. 42). Yeni savaşlarda iç ve dış savaş ayrımı söz konusu değildir (Kaldor, 2013).

İnsani Yardım

Sosyal bilimlerde yer alan pek çok kavramın tek bir tanımı olmadığı gibi, insani yardım kavramının da tek bir tanımı yoktur. İnsani yardım, insan yaşamının sürdürülmesi, acılarının azaltılması ve onurunun korunması amacıyla planlanan faaliyetler anlamına gelmektedir (Şahin, 2019:20). Literatürde insani yardım kavramının birçok tanımı vardır.

“İnsani yardım, insan yaşamına son veren çeşitli durumları önlemek, meydana gelen bir felaket sonrası insanların eski durumuna dönmesi için çalışmalar yapmaktır” (Şahin, 2019, s. 21). Bir başka insani yardım kavramı tanımı ise, “beşerî ve doğal felaketler sonrası zarar gören insanların acılarını azaltmak için maddi ve manevi tedbirler almaya yönelik çalışmalardır” şeklinde yapılmıştır (İnan, 2012; akt. Şahin, 2019).

Yapılan insani yardım kavramı tanımlarına baktığımızda hepsinin esas olarak insan yaşamını korumak ve acil müdahalelerde bulunmayı esas aldığı görülmektedir.

İnsani yardım kavramı “insani müdahale” ve “kalkınma yardımı” gibi kavramlar ile karıştırılabilmektedir. Aslında bu kavramlar birbirlerinden epey farklıdır. Örneğin

İnsani yardımda öncelikli hedef insan kaybını engellemek ve hayatta olanların temel ihtiyaçlarını karşılamakken, kalkınma yardımı çeşitli nedenlerle zarar

gören altyapı, kalkınma yardımı bir ülkenin altyapısı ve ekonomisi gibi unsurları yeniden yapılandırmak amacıyla yapılmaktadır. İnsani yardımda insan hayatını doğrudan etkileyen tüm olumsuzluklar sivil önlemler çerçevesinde en aza indirilmesi hedeflenirken, insani müdahalede barış tehdidi ve insan hakları ihlallerini önlemek amacıyla askeri önlemlere başvurmaktadır. (Amini, 2017, s. 217).

İnsani yardım kavramını iyi anlayabilmek için tarihte yaşanan bazı olaylara bakmak gerekmektedir. Örneğin 1990'lar da önce Somali, Ruanda, Bosna Savaşları; 2000'lerde Endonezya ve Haiti'de yaşanan doğal afetler insani yardım kuruluşları ve faaliyetleri için birer dönüm noktasıdır. Her yıl bir önceki yıla oranla insani yardım sektörü hızla büyümekte ve buna bağlı olarak insani yardım kuruluşlarının sayısı ve faaliyetlerine ayrılan bütçeler katlanarak artmaktadır (Barnett, 2011, s. 3). Beşeri ve doğal felaketler de insani yardım faaliyetlerinin önemi göz ardı edilemez. Günümüzde insani yardıma destek her geçen gün artmakla birlikte ne yazık ki sadece iyi niyet ve yardım etme duygusu insani yardım faaliyetleri için yeterli olmamaktadır (Barnett, 2011, s. 2-3). Faaliyetler için yeterli fon sağlanamaması insani yardımlar için en büyük problemlerden biridir. Yeterli fon sağlanamaması sonucunda milyonlarca insanın açlık sınırında olduğu Yemen bu durum için en dramatik örneklerden biridir.

Yemen İç Savaşı

2015 yılında başlayan ve günümüzde hala devam eden Yemen İç Savaşı, Arap Baharı sonrasında daha da artan sorunların çözüme kavuşturulamaması sonucunda patlak vermiştir. Cumhurbaşkanı Mansur el-Hadi'nin istifası sonrasında sağlanamayan istikrar sonucu hükümet krizi yaşanmış ve bu kriz İran destekli Şii Husilerin başkent Sana'yı ele geçirerek, yönetimi devralması ile sonuçlanmıştır. Husiler, kısa sürede büyük güney kentleri olan Taiz, Aden gibi kentleri kontrol altına almaya başlamıştır. Savaşın çıkmasında ve günümüzde hala ateşkesin sağlanamamış olmasında İran ve Suudi Arabistan'ın rolü söz konusudur. İran destekli Şii Husi milisler ve Suudi Arabistan destekli Sünni milisler arasında yaşanan çatışmalara, radikal grupların da eklenmesi ile savaş içinden çıkılmaz hale gelmiştir (Çendek & Örki 2019).

Bir taraftan Suudi koalisyonun, diğer taraftan İran destekli Husi milislerin havadan, karadan ve denizden olmak üzere önemli bölgeleri ablukaya almaları nedeniyle, 2022 yılı mart ayı itibariyle 31,9 milyonluk nüfusun 23,4 milyonunun insani yardıma muhtaç olduğu ve 4 milyon insanın yerinden

edildiği Yemen’de büyük bir insani kriz yaşanmaktadır (BM 2022). BM verilerine göre iç savaşla boğuşan “Yemen’de kıtlığa karşı 3,85 milyar dolar acil yardıma ihtiyaç bulunmakta ve özellikle 5 yaş altındaki neredeyse yarım milyon çocuğun açlıktan ölmek üzere olduğu bilinmektedir” (DW, 2021). Böylesi bir krizle karşı karşıya olan Yemen halkının durumu pek çok devlet, uluslararası kurum ve kuruluş tarafından görmezden gelinmekte ve krizin boyutları tahmin edilemeyecek derecede artarak kötüye gitmektedir.

Yemen’de yaşanan insani krizin temeli halkın farklı mezheplerden oluşması, yönetimde Sünnilerin yer alması ve kaynaklara ulaşımındaki eşitsizlik, gruplar arasındaki üstünlük mücadeleleri sonucunda iç savaşın çıkmasına ve İran ve Suudi Arabistan’ın müdahalelerine dayanmaktadır. “Aden Körfezi-Bab’ül Mendep Boğazı-Kızıldeniz-Süveyş Kanalı bağlamında stratejik bir konuma sahip olan Yemen’e, kurulduğu dönemden itibaren bölgesel ve küresel çok sayıda farklı aktörün doğrudan ya da dolaylı müdahaleleri olmuştur” (Arslan, 2015, s. 33). Kapasitesi sınırlı olan ve bölgenin en yoksul ülkelerinden biri olan Yemen’de, bu müdahaleler ile devlet mekanizması yürütülemez hale gelmiştir.

ABD’nin desteğiyle Suudi Arabistan ve bölgedeki Sünni yönetimlerin Yemen’deki İran destekli Şii Husilere karşı başlattığı “Kararlılık Fırtınası” adlı hava operasyonları ve karada gerçekleşen çeşitli çatışmalar nedeniyle milyonlarca kişi ülke içinde evini terk ederek başka yerlere göç etmek durumunda kalmıştır (Semin, 2017, s. 96). BM verilerine göre 2022 Mart ayı itibarıyla 4 milyondan fazla Yemenli yerinden edilmiş ve birçoğu geçici olarak kurulan çadır kentler ve kamplarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktadır (UNHCR, 2022).

Çoğunlukla Suudi Arabistan olmak üzere bazı bölgelerde de Husilerin ablukaları nedeniyle büyük bir gıda eksikliği ve açlığın baş gösterdiği ülkede BM verilerine göre nüfusun yüzde 80’inden fazlası temel ihtiyaçlarını karşılamak için insani yardıma muhtaç durumdadır (BM, 2022). Dünya Gıda Programı’na göre ise Yemen’in 22 vilayetinin yarısından fazlası “acil gıda ihtiyacı içinde” tanımlanmasına girmiş durumdadır. Bu tanımlama ülkenin neredeyse yarısından fazlasının kıtlık çektiğini göstermektedir (Hürriyet, 2015).

Halk ablukalar nedeniyle sadece gıdaya değil, yakıt, eğitim ve sağlık hizmetlerine de ulaşamamaktadır. Birçok yerde enerji ve yakıt sorunu yüzünden sürekli elektrik kesintileri yaşanmaktadır. Ayrıca ülkede eğitim sistemi gibi sağlık sistemi de çökmüş durumdadır. Dünya Sağlık Örgütü’ne

göre yakıt, tıbbi malzeme ve personel eksikliği nedeniyle 600'den fazla hastane hizmet verememektedir. Bu da 21,9 milyon kişinin kritik sağlık hizmetlerine erişim için desteğe ihtiyaç duymasına neden olmaktadır (Reliefweb, 2022).

Abluka ve İnsani Yardım Faaliyetleri

Yemen ablukası, Suudi Arabistan'ın 2015 yılında Yemen'e müdahale etmesi ile havadan, karadan ve denizden olmak üzere üç ayrı yerden başlamıştır. Bu ablukaya bir yıl sonra Amerika Birleşik Devletleri de katılmıştır. Var olan abluka Husiler'in 2017 yılında Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'ı hedeflediği füze saldırıları ile daha büyük bir krize dönüşmüştür (BBC, 2017). Abluka sonucunda Yemen halkı büyük bir kıtlık ile karşı karşıya kaldı. Birleşmiş Milletler tarafından bu kıtlık "dünyanın en ölümcül kıtlığı" olarak tanımlanmaktadır (NTV, 2017). Kıtlıkla birlikte temiz suya erişimin de olmaması ile abluka sonrası kolera salgını ortaya çıktı ve salgını durdurma çalışmaları yetersiz kalmaktadır (TRT HABER, 2016). 2016 yılından itibaren DSÖ verilerine bakıldığında Yemen'de koleraya yakalanan insanların sayısının genel olarak yüz binin üzerinde olduğu görülmektedir.

Ekonomisi tamamen ithalata dayalı Yemen'de yaşanan olaylar sonucunda artan çatışmalar ve uygulanan abluka nedeniyle büyük bir gıda sorunu yaşanmaktadır. Pek çok insani yardım örgütü gıda, temel ihtiyaç, ilaç desteği ve gönüllü sağlık hizmetlerinde bulunmaya çalışsa da bu destekler çok sınırlı düzeydedir. Yemen halkı, yetersiz gıda ve sağlık koşulları nedeniyle hayatta kalma mücadelesi vermektedir.

30 milyon 500 bin nüfuslu Yemen'de, akut beslenme yetersizliği yaşayan insanların sayısı 2017 yılında 5 milyon 500 bin kişi iken, bu sayı 2018 yılında 7 milyon kişiye, 2019 yılında ise 7 milyon 400 bine yükselirken günümüzde bu sayının 10 milyonu bulduğu düşünülmektedir. Beslenme sorunu yaşayanların 2 milyonunu 5 yaş altı çocuklar, 1 milyon 400 binini ise hamile ve emziren anneler oluşturuyor. Yemen'de yer alan sağlık kuruluşlarının sadece %51'i hizmet verebilir durumda olması nedeniyle yaklaşık 19 milyon 700 bin kişi temel sağlık ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Daha da kötüsü 8 milyon 800 bin kişi ise sağlık hizmeti götürülemeyen bölgelerde yaşamaktadır (YYD, 2019).

İnsani Yardım Örgütleri

BM, kurulduğu tarihten beri savaşlar başta olmak üzere pek çok acil durumda, ihtiyaç duyulan bölgelerde farklı örgütleri ile yer almıştır. İnsani yardım faaliyetlerin dil, din, mezhep fark etmeksizin tüm bölgelerde

gerçekleştirilmesini sağlamıştır. Ruanda, Bosna, Suriye, Arakan, Ukrayna ve Yemen’de yaşanan çatışmalar olmak üzere farklı kıtalarda her zaman ön sahalarda yer almıştır. Dünyanın en büyük insani krizi kabul edilen Yemen’de BM ve çatısı altında bulunan örgütler başta olmak üzere pek çok insani yardım örgütü sorunu çözmeye, durumun aciliyetini dünyaya duyurmaya çalışsa da tam olarak dünyanın dikkatini bölgeye çekememiş ve hala yeterli desteği sağlayamamıştır. Bu noktada ablukanın etkisi büyüktür. Abluka nedeni ile gelen tıbbi malzemeler ya da gıda ürünleri ihtiyaç bölgelerine ulaştırılamamaktadır.

BM İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (UNOCHA), ülkede büyük çapta yaşanması muhtemel kıtlığı engelleyebilmek için 2021 yılı için 3,85 milyar dolara ihtiyaç bulunduğunu vurgularken COVID-19 salgını nedeniyle sadece 1,9 milyar dolarlık yardım toplanabildiğini ve 2020’de Yemen için planlanan pek çok insani yardım programının kaynaksızlık nedeniyle faaliyetlerini durdurmak zorunda kaldığını belirtmiştir (UNOCHA, 2021). İnsani yardım örgütleri yaptıkları açıklamalarda

Kaynak aktarımındaki kesintilerin devam etmesi sonucunda Yemen’i bir felaketin beklediği konusunda sürekli uyarıda bulunmaktadır. Özellikle su ve elektrik kesintilerin krizi daha da derinleştirdiği, üç milyonu çocuk olmak üzere altı milyon kişinin pandemi döneminde temiz suya ve tıbbi hizmetlere erişiminin olmadığı bildirilmektedir (DW, 2021).

Çatışmaların aileleri yok etmesi, sivilleri riske atması, ölüm, yaralanma ve yerinden edilmelere neden olmasına hala engel olunamamaktadır. Çatışmanın başlangıcından günümüze milyonlarca insan yerinden edildi. İnsani kriz, 2020’de artan çatışmalar, COVID-19 salgını, kolera gibi diğer salgınlar, şiddetli yağmurlar ve sel gibi çeşitli doğal afetler, çöl çekirge salgını, ekonominin her geçen gün kötüleşmesi, yakıt krizi ve insani yardımların ve fonların azalmasıyla ağırlaştı. Gıda güvensizliği ve akut yetersiz beslenme her geçen gün daha da endişe verici seviyelere ulaşmaktadır. Yardımlar, fonların azalması ve çatışmalar nedeniyle büyük ölçüde kısıtlanmış olsa da fon sağlanması yönünde çalışmalar yapılarak yardımların devam etmesi için mücadeleler devam etmektedir. BM

Ocak 2021’in sonunda, 2020 için gereken 3,38 milyar doların yüzde 56’sı olan 1,9 milyar ABD doları alındı. Bu da yardıma muhtaç ailelerin almaları gerekenin yarısı kadar yiyecek aldıkları ve su, temizlik ve sağlık hizmetleri sunan tesislerin dağıtımının durduğu anlamına gelmektedir. Önceki yıllarda bağışçıların katkıları, Yemen’deki insani yardımın büyük ölçüde artmasına ve gıda güvensizliği, kolera ve diğer insani ihtiyaçların felaket düzeylerinin

artmasını engellerken 2021 için göstergeler, artan çatışma, kötüleşen ekonomik durum, kötüleşen geçim şartları, gıda güvensizliği ve beslenme koşullarıyla ihtiyaçların katlanarak artacağını göstermektedir. Çatışma ve yetersiz kaynaklara rağmen, yardım kuruluşları 2020'de ayda 10,7 milyon kişiye kadar yardım ve koruma desteği sağladılar. Yetkililerle yapılan görüşmeler sonucunda 2020 yıl sonuna kadar, insani yardım kuruluşları uzun süredir ertelenen bazı temel ihtiyaç değerlendirmelerini tamamlamayı başarsa da hala yardıma muhtaç pek çok kişi bulunmaktadır (UNHCR, 2021).

Save The Children tarafından yapılan araştırmalara göre, 2021 yılının mart ayında Yemen'deki okullara düzenlenen beş saldırı, tahminen 30.600 çocuğu eğitime erişimden mahrum bıraktı ve ülkedeki eğitim krizini daha da kötüleştirdi. Toplamda iki milyondan fazla çocuk eğitimden yoksun ve en az 2.500 eğitim tesisi savaştan etkilenmektedir (Save The Children, 2021). Mart ayında Taiz'de bulunan okullara dört bombanın isabet ettiği ve dördü çocuk olmak üzere 11 sivilin hayatını kaybettiği bilinmektedir. Aynı dönemde başkent Sana'da bir okulun daha hava saldırısıyla vurulduğu bilinmektedir (Save The Children, 2021). Okullara yapılan bu saldırılar, bölgedeki çocukların eğitimini yıllarca, hatta hayatlarının geri kalanında sekteye uğratabilecek boyuttadır. Sorunu çözmek amacıyla kamplarda ve toplum merkezlerinde verilmeye çalışılan eğitimler de pek çok farklı nedenden dolayı sekteye uğramakta ve Yemenli çocukların çok büyük bir kısmı eğitimden mahrum kalmaktadır.

Halihazırda dünyanın en büyük insani krizi olan Yemen'deki durum, açlığı önlemek için yapılan yardımların yeterli olmaması ve her geçen gün enflasyonun ve gıda fiyatlarının yükselmesi, satın alma gücünün azalması ve artan gıda güvensizliği ile döviz rezervlerinin tükenmesinden kaynaklanan finansman krizi nedeniyle kötüleşmeye devam ediyor. Para biriminde yaşanan dalgalanmalar, milyonlarca insanın yiyecek veya diğer temel ihtiyaç malzemelerini satın alamayacağı anlamına gelmektedir (UNOCHA, 2021).

2015 yılında başlayan iç savaş ile zaten var olan BMMYK öncülüğünde yer alan kamp alanları içinde ve dışında pek çok insani yardım örgütleri çatışmanın başlangıcından itibaren bölgeyle yakından ilişki içindedir. Yemen, çatışmaların başlamasıyla birlikte özellikle 2018 yılında büyük ölçekli bir kıtlık tehdidiyle karşı karşıya kaldı, ancak tahmin edilemeyecek düzeylerde yardım fonları, yardım kuruluşlarının bu krizin en hızlı ve en büyük müdahalesini başlatmasını sağlayarak bu tehdidin önlenmesine yardımcı oldu. OCHA 2021 yılında belirttiği üzere

Kıtlığı önlemek için gereken 3,85 milyar doların yalnızca yüzde 34'ü yani 1,326 milyar doları sağlandı. Yardım kuruluşları, her ay gıda yardımı ile hedeflenen 16 milyon kişinin yalnızca yarısına ulaşabilmektedir. Eğer insani yardımı karşılamak için finansman acilen sağlanamazsa, akut ihtiyacı olan milyonlarca kişi daha büyük ihtiyaç seviyelerine düşecektir (UNOCHA 2021).

Yemen'de gıda fiyatları, 2015'te başlayan çatışmalardan öncesine göre yüzde 200 daha yüksektir.

2021 Yemen İnsani Müdahale Planı (YHRP) kapsamında, Gıda güvenliği ortakları, 16 milyon kişiye insani yardım kapsamında gıda yardımı ile desteklemeyi ve yarım milyon kişiyi yıl boyunca aşamalı olarak acil gıda yardımından şartlı nakit transferlerine ve geçim programlarına taşımayı planlamaktadır (UNOCHA 2021).

Yemen'de insani yardım koordinasyon sistemi kapsamında koruma, barınma ve gıda dışı ürünlerin sağlanmasına yönelik çeşitli kuruluşlar faaliyet göstermektedir. BM, yerinden edilmiş insanlara yiyecek ve ilaç, acil durum barınağı ve yerinden edilmiş kişilere yardımcı olmak için şilteler, battaniyeler, uyku matları, mutfak setleri, güneş lambaları başta olmak üzere temel yardım malzemeleri gibi en acil ihtiyaçlarını karşılamak için nakit yardımı sağlıyor (UNOCHA). Yardımlar, çatışmadan etkilenen 20 valiliğin tamamında muhtaç insanlara ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Barınak kitleri, paspaslar ve plastik örtüler, ailelerin çatışmada hasar gören evleri tamir etmesine yardımcı olmakta ve toplu binalarda yaşayanlara az da olsa koruma sağlamaktadır. BM ve çatısı altında yer alan örgütler mültecilere ve şiddetten etkilenen Yemenlilere hizmet veren sağlık tesislerinin kapasitesini artırmaya ve destek olmaya çalışmaktadırlar. Salgın hastalıkların yayılmasını önlemek ve kontrol altına almak için çalışmalar yürütmektedir. Hijyen kitleri dağıtarak ve ülke genelinde sağlık tedbirleri anlatılarak aileler, COVID-19'a karşı bilgilendirilerek korunmaya çalışılmaktadır. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesi ve kadın ve çocuklara odaklanılarak çeşitli, savaştan etkilenenlere yardım etmek için yasal ve nakit yardımlara ek olarak psiko-sosyal destek sağlanıyor. Komşu ülkelerden kaçan ve çatışmaya rağmen Yemen'de kalan risk altında bulunan 137.000'den fazla mülteci ve sığınmacı korunmaya çalışılarak ve yardım sağlanmaya devam ediliyor (UNHCR 2021). Yapılan tüm bu faaliyetlere rağmen insani kriz durdurulamamakta ve artarak devam etmektedir. Bunun en büyük sebebi finansman yetersizliğidir.

Bilinen bilinmeyen ulusal ve uluslararası pek çok kurum ve kuruluş krizi durdurmak için büyük ve küçük ölçekte pek çok yardımda bulunmakta.

Çatışmanın sürmesine ve sivillerin hatta yardım gönüllülerinin dahi hedef alınmasına rağmen bölgede insani yardım örgütlerinin sayıları tahmin edilemeyecek kadar çok. Hem bu sayının hem de faaliyetlerin daha da artması ihlallerin azalmasına ve ablukanın tamamen kaldırılarak hava-deniz-karayollarının tamamen açılmasına bağlıdır.

BM ve çatısı altında bulunan örgütlerin yanı sıra çeşitli insani yardım örgütleri sivillere ve sivillerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan çalışmalara karşı tüm saldırıları durdurmaya ve bir an önce ateşkesi tam olarak uygulamaya çağırılmaktadırlar. Fakat bu çağrılar büyük ölçüde sonuçsuz kalmaktadır.

Dünya Gıda Programı

Yemen'deki beslenme sorununun büyük bir bölümü kuşkusuz Dünya Gıda Programı (WFP) tarafından karşılanmaktadır. Bu nedenle WFP'nin açlığa karşı verdiği mücadele çok önemlidir. 2022 yılının ilk aylarında yardımı kesmek zorunda kalan WFP, fonların yetersiz kaldığını ve yeterli fon sağlanamazsa Yemen'de açlığın artacağını vurgulamıştır (UNOCHA, 2022). Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı, gıda yardımı yapılan 13 milyon kişiye ilerleyen aylarda da yardım sağlanabilmesinin mümkün olmadığı, fonlarının tükenmekte olduğunu bildirdi. 2022 Ocak ayından beri 8 milyona azaltılmış gıda erzakları verilirken, kıtlık koşullarının artması endişesi ile yalnızca risk altındaki beş milyon kişiye tam erzak verileceği belirtildi. 2021 yılında yine fonların azalması ile 2,9 milyon kişiye azaltılmış gıda yardımı yapılırken, sekiz milyon kişiye tam erzak verildiği ifade edilmiştir (UNOCHA, 2022).

Gıda yardımları için sağlanan fonun azalması, hayatta kalabilmek için gıda yardımına bağlı olan Yemen'deki aileler için bir felaket anlamına gelmektedir. Son üç ayda, yetersiz gıda tüketimi ailelerin büyük çoğunluğunu etkiledi. Para birimindeki devalüasyon ve hiperenflasyonun ekonomiyi daha da kötüleştirilmesiyle, ülkenin büyük bir bölümünde gıda fiyatlarının katlanarak artmasına ve ailelerin gıdaya erişiminin daha da zorlaşmasına neden olmuştur. Şiddetli yakıt kıtlığı da zaten azalan gıda yardımlarının, Yemen genelinde dağıtımını büyük ölçüde etkilemiştir.

Dünya Gıda Programı gıda, nakit, beslenme, geçim, eğitim ve okulda beslenme ile lojistik yardımları ile Yemen'deki krizin korkunç boyutlara ulaşmasını engellemede büyük bir öneme sahiptir. WFP gıda yardımı ile "2022 yılında, yaklaşık 13 milyon kişiye un, bakliyat, yağ, şeker, tuz ya da aynı miktarda gıda satın almaları için nakit gıda yardımı sağlamayı hedefliyor" (WFP, 2022).

Planlanan nakit gıda yardımı ile ekonomi için çok ihtiyaç duyulan likiditeyi sağlaması hedeflenmektedir. Beslenme yardımı ile özellikle çocuklar arasındaki yüksek akut, orta ve şiddetli yetersiz beslenmeye yanıt olarak Program, 2022'de 3,7 milyon hamile/emziren kadına ve 5 yaş altı çocuğa beslenme desteği sağlamayı da hedeflenmektedir. Geçim desteği yardımları ile Program, Yemen'de sürdürülebilir bir gelecek inşa edilmesini sağlamayı amaçlamaktadır. Eğitim ve beslenme yardımları ile WFP, 2022 yılında eğitimin yanı sıra yollar, tarım arazileri, sulama sistemleri, okullar ve sağlık tesisleri gibi üretken varlıkları yeniden inşa etmek için projeler planlamakta ve bu sayede 1,5 milyon kişiye ulaşmayı hedeflemektedir. WFP, çatışmalardan en çok etkilenen, okula devamsızlığının fazla ve gıda güvenliğinin az olduğu bölgelere ağırlık vererek, 2022 yılında okula giden 2,4 milyon çocuğa günlük olarak besleyici atıştırmalıklar sağlamayı hedeflemektedir. Lojistik alanındaki yardımları ile WFP, yönetiminde olan BM İnsani Hava Servisi (UNHAS) ile insani yardım çalışanlarını bölgedeki beş ana merkez arasında taşıyarak ve Aden, Hodeidah, Sana'a ve Cibuti arasında düzenli deniz ve hava taşımacılığını kolaylaştırarak, lojistik sorununa da çözüm sağlamaya çalışmaktadır (WFP, 2022).

Dünya Sağlık Örgütü

Yeryüzü Doktorları, Save the Children, Kızıllaç, Dünya Bankası gibi örgütler başta olmak üzere sağlık hizmetleri ve özellikle yetersiz beslenmeye çözüm için bölgede yer alan ya da fon sağlayan pek çok bölgesel ve küresel örgüt bulunmaktadır. DSÖ'nün faaliyetleri, Yemen'deki krizi tamamen çözmeye yeterli olmasa da şiddetinin artmasını önlemektedir.

DSÖ Yemen ofisinin Ekim 2021'de yaptığı açıklamaya göre, Yemen'de beş yaşın altında olan her dört çocuktan üçünün yetersiz beslendiği ifade edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2022). 2021 yılında COVID-19 salgını nedeniyle azalan yardımlara rağmen, 109 TFC, hayati tıbbi ve hijyen malzemeleri sağlandı. Bu TFC'ler neredeyse 21.000 bebek ve çocuğun hayatını kurtaran beslenme hizmeti sağladı. TFC'lerde tedavi edilen bebek ve çocukların yaklaşık %94'ü hayatta kalırken sadece %2'sinin durumunun tekrar kötüye gittiği belirtiliyor (WHO, 2022). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 2022 yılı Nisan ayı itibariyle Yemen'de yeterli beslenemeyen yaklaşık 18 bin çocuğu tedavi etmek amacıyla yeni bir destek programı başlattığını belirtti. Kral Selman İnsani Yardım ve Yardım Merkezi'nin (KSrelief) desteğiyle, Yemen'deki yüksek önceliği bulunan sekiz hastaneye, beş yaş altındaki çocuklarda görülen şiddetli akut yetersiz beslenmenin tedavisi için temel ilaç ve ekipman yardımı yapmaya başladı. 9 ay

sürecek program kapsamında ayrıca 192 PED/SAM kiti dağıtıldı (WHO, 2022). İlaç ve ekipmana ek olarak program kapsamında akut yetersiz beslenmeyi önlemek amacıyla sağlık çalışanlarına eğitim verilirken, çocuk bakıcılarına ise enfeksiyonu ve COVID-19'u önleme amacıyla bilgilendirmeler yapılması amaçlanmıştır.

Tıbbi malzeme ve ekipmanlar ile tüm acil durumlara verilen yanıtları koordine eden Covid-19 İzolasyon Merkezlerine ve Acil Durum Operasyon Merkezlerine (EOCS), yakıt, oksijen, su ve tıbbi malzeme ve ekipman ile yaklaşık 300 sağlık tesisi sağlayan DSÖ, bu hayat kurtaran tıbbi ekipman, temel ilaçlar ve diğer destek ve hizmetlerin devamlılığını sağlamak için çalışmaya devam ediyor. Bu şekilde DSÖ sayesinde çoğu hayati sağlık hizmetleri mümkün oldu. Bu hizmetleri mümkün kılan Örgüt ayrıca bu hizmetlere erişimi kolaylaştırmak ve sivilleri, sağlık çalışanlarını, hastaları ve sağlık tesislerini korumak amacıyla savaşın tüm tarafları ile görüşmeye çalışıyor. DSÖ'nün Yemen'deki tüm bu faaliyetlerini göz önüne aldığımızda krizin artmasını kesin bir biçimde durduramasa da faaliyetlerinin oldukça etkili olduğu görülmektedir. Yeterli fon sağlanamaması nedeniyle faaliyetlerin uzun vadeli olamadığı ve kesin çözüm sunamadığı görülürken, COVID-19 salgını ile kesilen fonların durumu içinden çıkılmaz hala getirdiği açıktır.

Sonuç

Araştırma dahilinde sahada çeşitli faaliyetlerde yer almış pek çok ulusal ve uluslararası düzeyde insani yardım örgütlerinin faaliyet raporları incelenerek, Türkçe, Arapça ve İngilizce olmak üzere amaç doğrultusunda çeşitli kaynakların taranarak doküman analizi yapılmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda aşağıda yer alan bilgilere ulaşılmıştır.

BM çatısında yer alan örgütlerin raporları başta olmak üzere çeşitli insani yardım örgütlerinin faaliyet ve durum raporları ile Yemen'deki krizin geldiği boyut ve acil müdahale edilmediği takdirde neler olacağı, özellikle 5 yaş altındaki çocuklar için ölümcül hale geleceği, ülke içinde yerinden edilmiş insanların sayısının artacağı, Suudi Arabistan önderliğindeki koalisyon ve İran destekli Husilerin ablukaları kaldırmaması sonucunda krizin daha da derinleşeceği; acil ilaç, gıda, temel ihtiyaç ve barınma yetersizliğinin katlanarak artacağı, insani yardımların sorunu tamamen çözmede bazı nedenlere bağlı olarak yeterli olmadığı bilgisine ulaşılmaması öngörülmektedir.

Çalışmanın sonucunda 21. Yüzyılın en büyük insani krizinin yaşandığı Yemen'deki durumun başlangıcından günümüze kadar her geçen gün ne

kadar kötüye gittiği gözler önüne serilerek acil bir şekilde barışçıl bir müdahale ile bölgede sorunların çözüme kavuşturulması ve krizi sonlandırmak için sağlanan ve 2020 yılında Covid-19 nedeniyle azalan yardım fonlarının acilen artırılmaması sonucunda neler olabileceği ortaya konulmuştur. Bu çalışmanın amacını, insani yardım örgütleri ve belirli bağışçı devletlerin dışında kamuoyunun krizin nedenini, gelişimini ve güncel durumuna detaylı bir şekilde Türkçe dilinde tek kaynaktan ulaşamaması, literatürde bu konunun yeterince ele alınmaması gibi nedenler oluşturmaktadır. Gelecekte herhangi bir insani krizin ortaya çıkmaması ya da ortaya çıkabilecek herhangi bir insani krizde ne gibi yollar izlenmesi gerektiği sonucuna da çalışma sayesinde ulaşılabilmesi hedeflenmiştir. İnsani yardım örgütleri durumun farkında olsa da özellikle fon sağlamada ve krizin boyutlarına dikkat çekmede çoğu zaman yetersiz kalmaktadır.

Sonuç olarak Yemen'deki krizi sona erdirmenin en temel yolu kalıcı barışı sağlamaktır. Yeterli destek olmazsa, hayati önem taşıyan yardımlar kesilecek ve Yemen halkı için sonuçlar ölümcül olacaktır. Yemen'e yapılan müdahalelerin acil bir şekilde nihai bir çözüme dönüştürülmesi gerekmektedir. Nihai çözüm ise hızlı bir şekilde çatışmaların sonlandırılması ve kalıcı barışın sağlanmasıdır. Barış olmadığı sürece çatışmaların sürdüğü Yemen'de, yeniden inşa çabalarının hiçbir anlamı olmayacaktır. Yemen'deki istikrarsızlığın bölgesel ve küresel güvenlik için tehditler barındırdığı da göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca çalışma sonucunda Suudi Arabistan ve İran'ın ulusal çıkarlarının ötesinde hareket etmelerinin sağlanması gerektiği sonucunun çıkarılması beklenmektedir (Arslan, 2015, s. 33).

Ablukanın kaldırılması, ekonomik istikrar ve iyi kararlar alarak uygun politikalar uygulayan bir merkez bankası olmadan, sosyo-ekonomik ortamın her geçen gün kötüye gitmesi kaçınılmaz. GSYİH düşmesi ve Yemen riyalinin sürekli değer kaybetmesiyle nüfusun satın alma gücü ciddi şekilde etkilenmektedir. Hastalıkları kontrol altına alma ve tedavi etme kapasitesinin olmaması nedeniyle 2022 ve sonrasında koşulların daha da kötüye gitmesi beklenmiyor. COVID-19 ile mevcut sağlık sistemi ve kuruluşları üzerinde ek baskı oluştu ve sağlık hizmetlerinin yetersiz kullanımına neden oldu. Bu durum, artan gıda güvensizliğinin ve özellikle kadınlar ve çocuklar için sınırlı hijyen ve bakım hizmetlerinin önlenemez hastalıklar üzerindeki etkilerinin kötüleşmesine neden olacaktır. Bölgede yer alan insani yardım örgütleri kritik ihtiyaçlara öncelik veren planlar yapsa da sorunlarla başa çıkmada yeterli değiller. Bölgedeki krizi sonlandırmak için temel hedef acil bir şekilde kıtlığı

sonlandırmak, geçim kaynaklarını en azından eski haline getirmek ve salgın hastalıkları tedavi ederek yayılmasını engellemek.

İnsani yardım örgütleri, yardım için bağışta bulunanlar, çatışmanın taraflarına ve onların destekçilerine daha fazla baskı yapmalıdır. Ülke çapında askeri operasyonları derhal durdurulmalı. Yiyecek, yakıt ve ilaç dahil olmak üzere kritik malzemelerin ülkenin limanları ile kentler arasındaki giriş noktalarından geçişinin engellenmesine veya gecikmesine son verilmeli. Sivillere zarar vermekten kaçınılmalı ve özellikle kadınlar ve çocuklar gibi hassas gruplar başta olmak üzere çatışmanın tüm doğrudan ve dolaylı etkilerine karşı korunmaları sağlanmalı. Sivillerin güvenliği için askeri kamplar ve tesisler şehirlerin dışına taşınmalı, şehirler arasındaki ana yollar ve erişim noktaları acilen açılmalı. Yemen'de etkilenen topluluklara hayati önem taşıyan yardımların ve tıbbi tedavilerin sağlanması için tüm yardım kuruluşlarına hareket özgürlüğü ve engelsiz erişim sağlanmalı. Başta Sana Uluslararası Havalimanı olmak üzere önemli havalimanları açılmalı. COVID-19 ve diğer insani yardımlar için yeterli fon sağlanmalı (Reliefweb, 2021).

Kaynakça

- Amini, K. (2017). *İnsani Yardımların Etkililiği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/bitstream/handle/20.500.11787/292/kaiwana_amini_tez.pdf?sequence=1&isAllowed=y. (Erişim tarihi: 10.05.2022)
- Anadolu Ajansı. (2022). *DSÖ Yemen'de Yeterli Beslenemeyen 18 Bin Çocuk İçin Program Başlattı*. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/dso-yemende-yeterli-beslenemeyen-18-bin-cocuk-icin-program-baslatti/2563763>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)
- Arslan, İ. (2015). *Yemen: İstikrarsızlaştırılan Bir Ülkede Bölgesel/Küresel Güç Mücadelesi*. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 1(1), s.33.
- Barnett, M. (2011). *Empire of humanity*. In *Empire of Humanity*. Cornell University Press. s.3.
- BBC. (2017). *Suudi Arabistan'dan Yemen'e abluka: Sınırlar kapatıldı*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41886248>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

Çendek S. ve Örki A. (2019). *Arap Baharı Sürecinde Libya, Suriye ve Yemen'de Yaşanan İç Savaşlar: Karşılaştırmalı Bir Çözümleme*.

<https://esbadergisi.com/images/sayi18/4arap-bahari-surecinde-libya-suriye-yemen.pdf>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

Çona, Ö. (2018). *Vekalet Savaşları-Suriye Krizinde Uluslararası Güç Mücadelesi*. Nobel Yayınları. Ankara. s.15.

DW. (2021). *Yemen'de savaşın altıncı yılı: Çözümünden uzak ölüme yakın*.

<https://www.dw.com/tr/yemende-sava%C5%9F%C4%B1n-alt%C4%B1nc%C4%B1-y%C4%B1l%C4%B1-%C3%A7%C3%B6z%C3%BCmden-uzak-%C3%B6l%C3%BCme-yak%C4%B1n/a-57016135>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

DW. (2021). *Yemen'e acil yardım çağrısı*. <https://www.dw.com/tr/yemene-acil-yard%C4%B1m-%C3%A7a%C4%9Fr%C4%B1s%C4%B1/a-56734372>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

Erkiner, E. (2019). *Küresel İç Savaş ve Türkiye*. İstanbul: İzan Dağıtım. s. 46-50.

Harunoğulları, M., (2021). *Doğal kaynaklar ekseninde iç savaşın coğrafyası*. Doğu Coğrafya Dergisi 26(45), s. 151. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1314316>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

Humanitarian Response. (2021). *Yemen Humanitarian Needs Overview 2021*. <https://www.humanitarianresponse.info/en/operations/yemen/document/yemen-humanitarian-needs-overview-2021-february-2021>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

Hürriyet. (2017). *Bir Sonraki Göçmen Patlaması Yemen'de*.

<https://www.hurriyet.com.tr/bir-sonraki-gocmen-patlamasi-yemende-40031578>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

IDMC. (2020). *The Implications of Forced Immobility*. <https://www.internal-displacement.org/publications/yemen-the-implications-of-forced-immobility>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

Kaldor, M. (2012). *New & Old Wars: Organized Violence in a Global Era*, 3rd edition, Cambridge: Polity Press.

Kızılay, Ş. (2020). *İnsani Yardım Konusunda Öncü Ülkeler*, Uluslararası Politika Akademisi.

Kızılay, Ş. (2021). *Değerleri ve Aktörleriyle Türkiye'nin İnsani Yardım Politikası*. UPA Strategic Affairs 2. s.188. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1945388>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

NTV, (2017). *Yemen ablukası kaldırılmazsa dünyanın en büyük kıtlığı yaşanacak*. <https://www.ntv.com.tr/dunya/yemen-ablukasi-kaldirilmazsa-dunyanin-en-buyuk-kitligi-yasanacak,3TzgtfgoTUaARuTcP13c7w> (Erişim tarihi: 09.05.2022)

Raleigh, C., Witmer, F. & O'Loughlin, J. (2010). A review and assessment of spatial analysis and conflict: The geography of war. In: Denmark, Robert A (ed.) *The International Studies Encyclopedia*, Vol. X. Oxford. s.33.

Reliefweb. (2021). *Complex Emergency Fact Sheet-4, Fiscal Year*. <https://reliefweb.int/report/yemen/yemen-complex-emergency-fact-sheet-4-fiscal-year-fy-2021>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

Reliefweb. (2020). *Joint Statement by the Coalition of Yemeni Civil Society Organizations to the United Nations General Assembly*. <https://reliefweb.int/report/yemen/joint-statement-coalition-yemeni-civil-society-organizations-united-nations-general>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

Reliefweb. (2019). *The Road from Yemen: Part 3- Retracing the Steps of the Displaced*. <https://reliefweb.int/report/yemen/road-yemen-part-3-retracing-steps-displaced>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

Reliefweb. (2021). *Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Mark Lowcock- Briefing to the Security Council on the humanitarian situation in Yemen*. <https://reliefweb.int/report/yemen/under-secretary-general-humanitarian-affairs-and-emergency-relief-coordinator-mark-39>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

Reliefweb. (2021). *Yemen Humanitarian Response Plan 2021*. <https://reliefweb.int/report/yemen/yemen-humanitarian-response-plan-2021-march-2021-enar>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

Reliefweb. (2021). *Yemen: Tens of thousands of children denied access to education after a single month of attacks on schools*. <https://reliefweb.int/report/yemen/yemen-tens-thousands-children-denied-access-education-after-single-month-attacks>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

Reliefweb. (2022). *Yemen Humanitarian Needs Overview 2022*.

<https://m.reliefweb.int/report/3838940/yemen/yemen-humanitarian-needs-overview-2022-april-2022>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

Sağiroğlu, C. (2022). *Yeni Savaşlar ve Çocuk Askerler*. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (1), 39-55. DOI: 10.18506/anemon.960839

Save The Children (2021). <https://yemen.savethechildren.net/>. (Erişim tarihi: 09.06.2022)

Semin, A. (2017). *Yemen Krizinde Suudi Arabistan ve İran'ın Bölgesel Güç Mücadelesi*. Bilge Strateji 9. s.96. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/677954>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

Şahin, H. (2019). *Türkiye'nin Çatışma Bölgelerine Yönelik İnsani Yardım Politikaları: Suriye Örneği*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

TRT HABER. (2016). *Yemen'de Kolera Salgını Giderek Artıyor*. <https://www.klimik.org.tr/2016/12/21/yemende-kolera-salgini-giderek-yayiliyor/>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

TRT. (2021). *Yemen'de Açlıktan Ölenlere Bu Yıl Milyonlarca Kişi Eklenebilir*. <https://www.trthaber.com/haber/dunya/yemende-acliktan-olenlere-bu-yil-milyonlarca-kisi-eklenebilir-546116.html>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

UNHCR. (2022). *Needs mount as conflict in Yemen rages on*. <https://reporting.unhcr.org/yemen>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

UNHCR. (2009). *Update on displacement in Yemen*. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2009/10/4ae199809/update-displacement-yemen.html>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

UNHCR. (2021). *Yemen emergency*. <https://www.unhcr.org/yemen-emergency.html>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

UNHCR. (2015). *Yemen insecurity sees food supplies running out at Kharaz refugee camp*. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2015/6/558417ff9/yemen-insecurity-sees-food-supplies-running-kharaz-refugee-camp.html?query=yemen%20refuge>. (Erişim tarihi: 10.05.2022)

UNHCR. *Kendi Ülkeleri İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler.*

<https://www.unhcr.org/tr/kendi-ulkeleri-icinde-yerinden-edilmis-kisiler>.

(Erişim tarihi: 09.05.2022)

UNOCHA. (2009). *Yemen Humanitarian Update-2009.*

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/darp/dv/darp20091203_05_/darp20091203_05_en.pdf. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

UNOCHA. (2022). *Yemen Situation Report.*

<https://reports.unocha.org/en/country/yemen>. (Erişim tarihi: 09.05.2022)

WHO. (2022). *WHO and KSrelief Join Efforts in The Fight Against Child*

Malnutrition in Yemen. [http://www.emro.who.int/yemen/news/who-and-](http://www.emro.who.int/yemen/news/who-and-ksrelief-join-efforts-in-the-fight-against-child-malnutrition-in-yemen.html)

[ksrelief-join-efforts-in-the-fight-against-child-malnutrition-in-yemen.html](http://www.emro.who.int/yemen/news/who-and-ksrelief-join-efforts-in-the-fight-against-child-malnutrition-in-yemen.html).

(Erişim tarihi: 10.05.2022)

WFP. (2022). *Yemen Interim Country Strategic Plan (2019- 2022).*

<https://www.wfp.org/operations/ye01-yemen-interim-country-strategic-plan-2019-2022>. (Erişim tarihi: 09.06.2022)

YYD. *Yemen Krizi.* <https://www.yyd.org.tr/tr/projeler/yemen>. (Erişim tarihi:

10.05.2022)